

୯

କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ସାଇ ହେବ ନା ଦେବ, ଗାମ୍ଭିରତ୍ତ
ଆମଲେ ପଞ୍ଚମିବସ ଶିଳ୍ପ, ଉଚ୍ଚ ଲିଙ୍କା ଓ
ଆରିଓ ଅନେକ ବିଷୟେ ଭାରତରେ ଅନ୍ୟା
ନ୍ୟା ଜୀବିତର ଡୁଲନାୟ ଲିଙ୍ଗିଯେ
ଥାଏଇଁ । ସବେଧନ ଲୀଲମାଣ ହିଲ
କୁ ବିତେ ଶାକଖା । ଶମ୍ଭୁତି ତତ୍ତ୍ଵ ଉଠୋଇ ଏହି ଶାକଲୋହା
ଫାଟୋ ସତି ଆହି କହିବା ସମରପାଲ ପରିମାଣ୍ୟରେ
ଅତିରିକ୍ତର ଫଳ; ଆର ହୃଦୟ କାଳର ଶତିଛି ଥାଏଇଁ,
ତାତେ ଧାରାଫୁଲରେ କୁବିନିତି ବିଶେଷତ ଅଗାରାଶନ ଏହି
ଓ ଶୀଘ୍ରତ ଭୂତି ସର୍ବଦେଶ ଆଦୋ କେବଳ ଭୂତିକା ଆହେ
ନିବା । ଏହି ଶାକଲୋହା କି ନିମ୍ନକେରେ ଘାରେ ଦେଖାଇ
ବାରି ତାର ଚଳନ ହୀଲା ? ଜାଣିଯି ? ନା କି ସତିଛି
ଗରେଖାଥୀ ପଞ୍ଚମିବସରେ କୁଷିତେ ଶାମର୍ଦ୍ଦିରେ କୁବିନିତାର
ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇବାର କୋଣର ପ୍ରାଣ ମେଲେନି ? ଏ ବିଷୟେ
ଆମରା ପଞ୍ଚମିବସ ଓ ଶାକଲୋହାରେ ସରକାରି
ପରିବର୍ଦ୍ଧକ୍ୟାନ ଏବଂ ପଞ୍ଚମିବସ ଉଚ୍ଚତ ପାଇଁ କରା ଏକଟି
ଶରୀକାର ଫଳାଫଳ ବାବରାହ କରି ଥେ ଗରେଖା କରିଛି
ତାର ଭିତ୍ତିରେ ଲେଖା ଏହି ଲେଖକ ।

୧) ଉତ୍ତରାମନୀଲଙ୍ଘା କି ଅଭିହିତ ବେଡ଼େଛେ, ନାକି
ତା କେବଳିହି ପରିସଂଖ୍ୟାନେର ଅଭିରୁଦ୍ଧ ।

প্রথম প্রশ্ন, পাঞ্চমবর্ষে ধূষিতে উৎপাদনশীলতা নথটা বেছেছে। কেউটা অঙ্গীকার করেন না যে আগিব
দশকের মাঝামাঝি থেকে পঞ্চমবর্ষের কৃষি বিশ্বে
উৎপাদনশীলতার বৃক্ষির হাত বিঠেছে। এই গজের
আগের অবস্থা বা অভিবেশী অঙ্গলগ্নিস সঙ্গে তুলনা
করলে, অস্তত সরকারি পরিমৎসাম অনুযায়ী এই
বৃক্ষির হাত বেশ ঢোকে পঞ্চাম মতো। ধূম যাক ধান
গামের উৎপাদনশীলতার কথা। ১৯৬৯ ও ১৯৭৮
শালের মধ্যে প্রতিবেদনে ধূম চাবির উৎপাদনশীলতা
বেঁচেছিল মেটি ৪ শতাংশের কিছু পেশি। ১৯৭৯ ও
১৯৮৩ শালের মধ্যে মেটি বৃক্ষির হাত ৬৮ শতাংশ।
অভিবেশী বাংলাদেশে ১৯৬৯ ও ১৯৭৮ এর মধ্যে
কৃষি হাত হল ১১ শতাংশ, ১৯৭৯ ও ১৯৮৩-এর
থে ৪৮ শতাংশ।

ପୁଣି ବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟେ ତୁଳନା ନା କାହିଁ ଯାଇ । ୧୯୯୩ ଥିଲେ ୧୯୯୫ ଏବଂ
୧୯୯୫-ରେ ମଧ୍ୟେ ଅଭିନିତ ବର୍ଷରେ ପାଇସନ୍‌ଥାନ ନିଯୋ
ନାମସରିକ ଚାରୁଦ୍ୱାରିଙ୍କ ହାର ଗଣନା
ବାରା ଯାଇ, ତୁଳନାମୂଳକ ଛୁବିଟି
ପ୍ରାୟ ଏକଟି ରକମ ହୀଡ଼ାଖାଇ
ପଞ୍ଚମବେଳେ ଏହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟେ
ଶାଖମୂଳିକ ଚାରୁଦ୍ୱାରିଙ୍କ ହାର ହଲ
୫.୧୫% ଆର ବାଲାମେଳେ
୫.୧୮% । କୋଣାର୍କ କୋଣାର୍କ
ପର୍ଯ୍ୟକ୍ରମେ ହିସାବ ଅନ୍ୟାନ୍ୟା
(ସମ୍ମାନ ଅଭିନିତ ମେନ୍ ଓ ରଜା
ନିମନ୍ତକ, ୧୯୯୫) ଅଣିମିନ
ଦଶକେ ନାମସରିକ ଚାରୁଦ୍ୱାରିଙ୍କ
ହାର ଏର ଚାହେ ଅନେକ ବେଳି,
ମେନ୍ ନା ଡାର୍ତ୍ତା ୧୯୮୧ ମାଲ
ଥେବେ ବୁକ୍ରିଙ୍କ ହାର ଗଣନା
କରେଛେ ଏବଂ ଓଡ଼ି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ
ପଞ୍ଚମବେଳେ ବାରା ରାଜ୍ୟ
ପଞ୍ଚମବେଳେ ଉତ୍ତରାମାନ୍ଦ୍ରଶୀଳପା
ଛିଲେ ଅନେକଟା କମ ।
ପଞ୍ଚମବେଳେ ୧୯୯୩ ଓ ୧୯୯୫
ମଧ୍ୟରେ ବାରା ରାଜ୍ୟରେ ବାରା ରାଜ୍ୟରେ

ପ୍ରତିକାଳର ସମେ ବାହୀନଙ୍କ
ଉତ୍ସବରେ ହାର ଆମାଦାରର ଗଣନାୟ ଯା ଦୟା ପଢ଼େଇ,
ମେରକାମ ପରିଚ୍ୟାନ୍ତରେ ଅଭିଭାବନାରେ ଦୟାବନାୟ ଚିନ୍ତିତ
ହେଲାଯାଏନ୍ତରେ (ମେମନ ଜେମ୍‌ସ ନେମେସ, ହରିଶ ଗାଜିବାର ଓ
ଶୁଣ୍ଡିଲ ସେମଞ୍କୁ) ବିଦେଶର ଭାବ କାହାକାହାକାହିଁ (ଶ୍ରୀଜା
ପଣ୍ଡିତ ନାୟକ) ।

ପରିବାରର କୁଣ୍ଡ ଅନ୍ତରେ Comprehensive Cost of Production Studies ଥେବେ ସାମ ଟାଙ୍କରେ

উତ୍ତରାଷ୍ଟରାଜୀତାର ସେ ପରିସଂଖ୍ୟାନ ପାଞ୍ଚାଶୀ ଯାଇ ତାର
ମଧ୍ୟ ପରିଚ୍ୟକରେ ସରକାରି ପରିସଂଖ୍ୟାନର ପ୍ରାଯ়
କୋଣଟ ତଥାତ ଲେଇଁ ଏକାକୀଯ ଓ ଉଚ୍ଚ ତିନଟି ଦରରେ
କେତ୍ରୀୟ ସରକାରେର ପରିସଂଖ୍ୟାନ ଅନୁଯାୟୀ ପରିଚ୍ୟକରେ
ଧାନ୍ୟର ଉତ୍ତରାଷ୍ଟରାଜୀତା ରାଜ୍ୟ ସରକାରେର
ପରିସଂଖ୍ୟାନର ଥୋକେ ଦେଖି ଛିଲା।

ଆରଣ୍ୟ ଏଡ କଥା, ରାଜୀବ ଶାମିଲ ଅର୍ଥନ୍ତିକ୍ରିତେ
ଆଶିର ଦୁଃଖେ ଉପିଧିମେଳ ହାର ଯେ ଚୋଟେ ପଢ଼ାର ମହା
ଦେବତାଙ୍କେ ତା କେବଳ ଉତ୍ତପାଦନଶୀଳତାଙ୍କେ ଯା, ଅବ୍ୟାନ
ମାନା ଧାରାପରିକିଣୀଙ୍କେ ସରା ପଢ଼େବେ । ଯେମନ ଗଣ୍ଠର ଷ୍ଵାସକୁ ଝାର୍ତ୍ତିତ ମୟୁନା ଶ୍ରୀକିରଣ (ନାଶନାମିଲ ଶ୍ରୀ)
ମାତ୍ରେ ତା ଏଣ ଏଣ (ସମ୍ବନ୍ଧ) ପରିସଂଖ୍ୟାନ ବ୍ୟବହାର କରେ
ଦେଖିଥେବେଳ, ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀମାର ମୀତେ ଜ୍ଞାନଶାଖା । ୧୯୫୮
ସାଲେ ପରିମ୍ବରସେ ଛିଲ ୨୬ ଶତାବ୍ଦୀ, ଆର ମାତ୍ର ଭାରତେ
ଛିଲ ୫୦ ଶତାବ୍ଦୀ, ୧୯୯୨ ସାଲେ ତା କରେ ପରିମ୍ବରସେ
ଭାରତୀୟ ୨୮ ଶତାବ୍ଦୀ ଏବଂ ସାରା ଭାରତରେ ୪୩ ଶତାବ୍ଦୀ ।

২.) কৃষির উৎপাদনশীলতায় অপ্রয়োগের বঙ্গী বা

ହୃଦୟବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରାଚୀର କର୍ତ୍ତା ହୃଦୟ ସ୍ମୃତି ?
 ଶୀର୍ଷ ନମେ କରେନ ପରିମଳକୁରେ ଗଢ଼
 ଏବଂ ପାଦମନ୍ତ୍ରିଲାଭର ଉପର ଅପାରେଶନ ବର୍ଗୀ ବା ଭୂମି
 ଟାର୍ନେର ଖୁବ ଏକଟା ବୁନ୍ଦ ଭାବରେ ପଡ଼ର କଥା ମଧ୍ୟ
 ପାଦମନ୍ତ୍ରାନ୍ତର-ମେଣଙ୍କୁଟ୍ରୋ) ତୌରେ ପ୍ରଧାନ ଯୁକ୍ତି, ମୋଟ
 ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଖୁବ ଅଭି ଅଂଶରେ ବର୍ଗୀ ବା ଭୂମିକ୍ଷାନ୍ତରେ
 ଆପତ୍ତି ପଡ଼େ । ବାମଫ୍ଲୋଟର ଆମ୍ଲେ ଦୂର କ୍ରିଯିଗତିର
 ଶତାଂଶେର ବେଶିମେ ଭୂମି ଟାର୍ନେନ ଘଟନି ଏବଂ
 ପାରେଶନ ବର୍ଗର ଫଳେ ଯେ ପ୍ରାୟ ଶାତାଂଶେ ଡାକ୍ତର ପରି
 ପାଦମନ୍ତ୍ରାନ୍ତର ନରିକୁଳ ହେଲେନ ତୌରା ମୋଟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତର ମାତ୍ର
 ଏହାଟ ଶତାଂଶେର କିନ୍ତୁ ବେଶି ଭିମିତେ ଚାବ କରେନ । ଏ
 ଧରେ ଆମ୍ଲେର ଦୂରି ବଜ୍ରା ଆଛେ ।

ପ୍ରସରତ, ଅପାରେଶନ ସମ୍ରକ୍ଷଣ ପ୍ରଭାବ କେବଳ ନିର୍ଧିଷ୍ଟ ଗୁଡ଼ିକରଦେଶ ଓ ପରେଇ ହେଲାନି। ପଞ୍ଚମବୟସ ଅନ୍ତିତ୍ତ ଓ ପରିବାରଦେଶ ମୌତ ଶଂଖା ନିଯେ ପିତରଙ୍କ ଥାକିଲେ ଏବେ ଏହି ଯୋଗ୍ୟ କେଉଁ ମଣଗ୍ରାମ ବଳେ ଉଠିଲେ ଦେବ ନା । ୧୯୯୫ ମୁଢି ଅମ୍ବାରୀ ଚାରିତ୍ରୀ ଜ୍ଞେଲାର (ବର୍ଷମାନ, ମୁଣ୍ଡକୁ, ମାଲମହେଳୀ ମେଦିମୀରୀଙ୍କ) ମୁଢିଟି ଯାହାର ପାରମପାତ୍ର ଦୂର ଜାନିବାରେ ଆମେ ଆମେ ପରିବାରରେ ଆମାର ପାରମପାତ୍ର ଦୂର ଜାନିବାରେ ଆମେ ଆମେ

১৯৯৫ সালে আমরা চারটি
জেলার ৪টি গ্রামে
গ্রামপ্রতি দশ জন হিসাবে
মোট ৪৮০ জন ভাগচাষিকে
নিয়ে এক সঙ্গীক্ষা করি। এর
থেকে জানা যায় যে
অপারেশন বর্গীয় ফলে
অন্যথিভুক্ত বর্গীয়দারদেরও
উচ্ছেদ করা খুবই শক্ত
হয়ে দাঁড়ায়।

କେତେ ଆବଶ୍ୟକ ଆମର ମାଲିକ
(ବିଶେଷତ ଯାହା ଆମେ ବାସ କରିଲେନ ନା) ବର୍ଣ୍ଣନାରେଣ୍ଟ ଅଳ୍ପ
ଦାମେ ଅମି ବେଳେ ଦିମେଖିଲା
ବିକାଶ ରାତ୍ରୀଯାଳ (୧୯୯୫)
ଶୁଣି ଶୁଣି ଜୋଲା ଦୁଇ ପ୍ରାମେ ଶରୀକା କରେ ଦେଖେଲାନ ସେ
୧୯୭୨ ମାର୍ଚ୍ଚି ପରେ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରାମେ ଘୋଟ କୁଣି ଜୀବିର
୩୦-୪୦%-ଏର ଧେଣୁ ଫେରିଗୋ ହ୍ୟା। ସମସ୍ତାମିକାଙ୍କ କାଳେ
ପ୍ରାମାର୍ଜନ ଅବ୍ୟାଯ ଗୋଟାଙ୍ଗିଲିର ମୁକ୍ତ କୁଳାନ କମଳେ ଏଠି
ପ୍ରଥମ ଉତ୍ତରଧ୍ୟୋଗ ଘଟନା ଆଗର ଉତ୍ତରଧ୍ୟୋଗ ଯେ,
ହେତୁରେ ଅଧିକାରିଙ୍କି ହେଲେ କୁଞ୍ଚତାରି ଓ ସର୍ବାଧିକ;
ଆମ ବିକ୍ରେତାରେ ଅଧିକାରି ହୁଣେ ସୁର୍ବ୍ୟ ଜୀବିର ମାଲିକ

ଭୂମିସଂକ୍ଷାରି ସାଧନ୍ତେର ଏକମାତ୍ର କାରଣ, ଅଥବା ଭୂମିସଂକ୍ଷାରେର କୋନତେ ଅବଦାନି ନେଇ— ଦୁଇଇ ହଲ ରାଜୀବେ
ଗେବେସାତିତିକ ବିଚାର ନୟ । ଲିଖାଇନ୍ ଅଭିଜିଃ ବିନାୟକ ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟୟ ଓ ମୈତ୍ରୀଶ ଘଟିକ

ପ୍ରାଚୀନତାବିଦ୍ୟା ଏବଂ କୁଣ୍ଡଳ ଏବଂ ଶର୍ମିଲୀ ଏବଂ ଶର୍ମିଲୀ

ତା ମେଟି ସବ କମିଶ ଖାଲିକ, ପୀରି ଗାନ୍ଧୀ ହାତକମ ଯା ଗାୟାତ୍ରାଳେର ଅବତ୍ତ, ଏ ବରାତରେ ଉପି ଦ୍ୱାତ୍ରବଳ ସମ୍ପାଦନ ମୁଣ୍ଡନ ହଥ ଅପାରେଶନ କରୀ ଓ ଦୂରି ବଳିତ୍ତରେ ଫଳମ ଉପରି ଗାୟାତ୍ରାଳେର କାହାଙ୍କିର ପାଣ୍ଠ ପାଇଁ ଯା ବ୍ୟାପକ ହେଲା।

ପିତୌଧାର, ସମ୍ବନ୍ଦରେ କେବେଳା ଯାଏ ଅପାରାଶ୍ଵର ଏବଂ
ପଦ୍ମି ପଟ୍ଟନାଥ ଫଳ ପିଠାର କାରାତେ ପେଲେ କୁଣ୍ଡ ମହିଳାଙ୍ଗ
ପରୀକ୍ଷାର ବା ଯୀର୍ଯ୍ୟା ବାନ୍ଦିତ ଆୟି ପୋରେଜେନ ହୁନ୍ଦେବେ ପ୍ରତିକାଳେ
ଥିବେବେ ନା, କି ଏହାର ପ୍ରାୟ ଥେବେ ଯାଏ, ମୋଟ କଟେ ଶତାବ୍ଦୀ
ଅଧିକତ ଏତ ପଦ୍ମାଙ୍କ ପା ପରୋଜେନ ଶତାବ୍ଦୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଥାଇଲୁଛି
ପାରେ । ଏହି ପ୍ରକାର ଉତ୍ତର ଦେଖ୍ୟାର ପ୍ରଥମାନ ମହିମା ହୁଲୁ
ଯେ, ୧୯୭୯ ମାର୍ଚିଲର ଆଗେ ମୋଟି ଆମିରି କାହିଁ ଶତାବ୍ଦୀ
ପାଗାରେର ଶାନ୍ତିମାନ ପାଞ୍ଚାଂଶ (କା, ପାନ୍ତିମରାଜେ ମୋଟ କଟୁ
ତାଗାରୀ ଆହେବେ) ତା ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବକ ଆହେ । ଏହି ଏମ
ଏମ୍-ଏର ବେଳେମ ମାତ୍ରକୁ ଥେବେ ଜୀବା ଯଥ, ୧୯୭୧ ମାର୍ଚିଲେ
ରାଜ୍ୱର ମେଟି କରିଲି ୧୮ ଶତାବ୍ଦୀ ଡାକଟାରେର ଶାନ୍ତିମାନ
ପାଞ୍ଚାଂଶ । କିମ୍ବକ ଗରେବକରୁ ଥିଲେ (ଯେତେ ପ୍ରଦ ବନ୍ଦନ,
୧୯୭୬; ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ଓ ତାଙ୍କୀ, ୧୯୭୫) ତାଗାରେର ଶାନ୍ତିମାନ
କରିବ ଏବଂ ଥେବେ ଆମିକ ମେଲିହି ହେଲାର କଥା, ଶାନ୍ତି
ପାଗାରେ ସଂଜ୍ଞାନ ନାମା ଆଇନ ଦେଖେ ତାମ୍ବି ହେଲାର ପଦ
ଥେବେ ଆନିକ ଆମିକ ଆମିକା

সবুজ বিপ্লবের 'বিশ্বিত
আগমনের' প্রভাব দিয়ে
পশ্চিমবঙ্গের ধানচাষের
উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধির প্রায়
দুই-ত্রুটীয়াংশ ব্যাখ্যা করা
গেলেও বাকি এক-
ত্রুটীয়াংশের বেশি ব্যাখ্যার
বাইরে থেকে যায়।

ମାନ୍ୟରେଣ୍ଣ ପାଶା ଚାଲି ହୁଏଥାର
ମଧ୍ୟ କମ ଏବେ ଏହି ଗ୍ରଂଥର
ଗାଉଡ଼ (୧୯୮୨) ମୁଣ୍ଡର ଜାତିର ଖାତ୍ର ୨ ଶତାବ୍ଦୀ
ଭାଗଚାନେର ଆହୁତିରେ ମୁଠି କାହିଁମେ ଏହି
ପରିମଳାଜୀବି ଅନ୍ତରେଣୁ ବର୍ଣ୍ଣାର ଅଭିଭାବର ଜାନ୍ମ
ଉତ୍ସୁକ ନୟ। ପ୍ରଥମତ୍ତେ, ଗଞ୍ଜାରାର ଓ କେମ୍ବରପ୍ରକୃତି କେତେ ଏକଟି
ପ୍ରକଟେ ପିଣ୍ଡରେ, ମହିଜୁକୁ ବର୍ଣ୍ଣାଦାରୀ ନକରିଥୁଏଇ
ଦ୍ୱରକରେ ଗୋଟିଏ (ମାତ୍ର ଜାତିର ୮ ଶତାବ୍ଦୀ ତାରିଖ ପରିବର୍ତ୍ତନେ)
ତା ହଥେ କି ୧୯୮୨ ମାନ୍ୟର ପାଦେ ଭାଗଚାନ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ
ଦେଖିଛେ ଏ ଅନ୍ତର୍ବିକ୍ଷଣ ବର୍ଣ୍ଣାଦାରେଇଇ ଏ ଦେଖେନ୍ତି
କଥାମୟ ୫ ଦିନୀତିରେ, ୧୯୮୨ ମାଲୋର ପରିମଳାଜୀବି
ଅନ୍ତରେଣୁ ବର୍ଣ୍ଣା କୁଳ ହୁଏଥାର ପ୍ରାୟ ୧୮ ହରି ପାଦରେ।
ଆମରେ ଭାଗଚାନ୍ତି ଭାଗଚାନ୍ତି ଅନ୍ତର୍ବିକ୍ଷଣରେ ମୁଲୁ
ମୟମାତି ହୁଁ, ଆମ ଆଇକ୍ରେବ କାହିଁମେ ଭାଗଚାନ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତନ
କଥା ଅନୁଭବ (Under-repartitioning), ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିବର୍ତ୍ତନ
ଭାଗଚାନ୍ତି ବିଷୟର ଅନ୍ତିମ ପ୍ରଯୋଗେ ଶବ୍ଦଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରକଟି
ଏକ ହୁଏଥାର ଜିଲ୍ଲା ତାର ବର୍ଷର ପାଦେ କମ୍ବା ମୟମାତି ଏବଂ
ମୟମାତି ଅନୁଭବ ଶେଷ ପରିମଳାଜୀବି ହୁଏଥାର ଦୟା।

ଆମ ଏକିତି ଯାପନ ହେଲା, ଭାଗ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡ ମନ୍ଦିରାବେଳ
କେବେଳେ ଦେବା ଥାଏ । ମୋଟ ଜୀବିତ ଅଧିକ ୫୦ ଶତାବ୍ଦେଶର
କିମ୍ବା ଶତାବ୍ଦେ ଧାରାଯି ଥିଲା, ଆମ ନାମା ସ୍ମୃତିକାଳୀନ ଦେଖା
ଦେଇଛେ (ଶର୍କରାମାର (ଡୋକ୍ଟର, ୧୯୯୩), ଭାରତୀୟ ମୋଟ
ଜୀବିତ ୧୦୦ ଶତାବ୍ଦେଶର କିମ୍ବା ଦେଖି ଅବଶେ ଧାରାଯି ଥିଲା ।
ଆମାଦିନ ଶାକୋଚନା ସେହିତେ ଶାନ୍ତିବେଳେ
ଉତ୍ତପ୍ତଦର୍ଶକାଲୀନ ଯୁଦ୍ଧର ଥାଏ ନିଯାୟ, ଶାମାଦର୍ଶନ ମୋଟ
ଜୀବିତେ ଅଶାରେଣ ଦୀର୍ଘ ଶୂନ୍ୟ ଅବେଳା ଭାଗ୍ୟରେ
ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାଶକାଳୀନ ଯୁଦ୍ଧର ଉତ୍ସବରେ ଦେଇଲା ।

ଅନ୍ତରୀମ (୧୯୦୩) ଶ୍ରୀମତୁମାର୍କ ପୁଣି ଆଜି
ଗାସିଲାପାଇ ଡିଜିଟିଲ ଏବଂ ମିଡିଆରେ ପ୍ରୋଫେଣ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ତରୀମ
ଦଶକରେ ପରିଚିତମଙ୍କ ଉତ୍ସାହାନ୍ତରୀଳାତା ଯେତୁ କେବେଳେ
ତା ସ୍ଵର୍ଗ ବିଷୟରେ ଗିରାପଢ଼ୁ ଆଗମନରେ ଥିଲା । ଏହା ହୀ

ମୁଣ୍ଡ ଉପନ୍ଧାରା । ୧) ଡିକ୍ଷତକଲାନୀଲୀ ଶୀକେର ପାଇବାରେ
ଅଶ୍ଵ ଏ । ୨) ସାଂଗ୍ରହିତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ଲିଖିଯୋଗେର କାଳେ
କୃତ୍ତ ଜଳମେଚେତ୍ରର ପ୍ରତି ବୃଦ୍ଧି । ୧୯୧୦ ଥାରେ ମେଟି କରିଥିଲା
ଜମିର କେବଳ ୧୫ ମାତ୍ରାଙ୍କଷେ ପାଇଁ ଯୋଗି ଥାବନ୍ତମର ୧୮
ମାତ୍ରାଙ୍କଷେ ଗୋଟିଏ ଧାରେ ଚାହୁଁ ହାତ । ଆର କୃତ୍ତ ଜଳମେଚେ ?
ଧାରା ସରକାରେର ଯେ Census of Minor Irrigation
S. scheme (୧୯୮୮) ଜ୍ୟାମିତି ଉଲ୍ଲେଖ କରେଛନ୍ତି, ତା ଥିଲେ
ଜାନି ଯାଏ, ମିଟି କରିଥିଲା ଜମିର ମାତ୍ର ୧୫% କୃତ୍ତ
ଜଳମେଚେର ଆଗତ୍ୟ ପଢ଼ିବା । ଏଇ ଅର୍ଥ ଏହି ନିୟମ ହେ
ଆଗମି ଉଚ୍ଚ ଫଳନୀଲୀ ଶୀତି ବା କୃତ୍ତ ମେଚେର ପ୍ରତାବ
ଥାଇକାର କରାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରତାବ ଅବସାନ୍ତ କୁରାପୂର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ
ମେଟି କୁରିଜିମିର ୧୧% -ର ବେଳିତି କୁଣ୍ଡି ବସନ୍ତ ଓ ବର୍ଷା
ଦିନମି ବାବୁ ଗାରୋ ଉପନ୍ଧାନୀଲିଙ୍କା ଦ୍ୱାରିତ ଏହିର
ପ୍ରତାବ ଏକମାନେ ନାଶ୍ୟ ହେଁ ଏ କଥାରେ ମାନ ଯାଏ ନା ।
୩) ଉପନ୍ଧାନୀଲିଙ୍କା ବ୍ୟକ୍ତିତ ଅପାରାଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିର

୫) ଡକ୍ଟରାଦମଶୀଳଙ୍ଗୀ ବୁକ୍କିଟେ ଅପାରେଲୁମ ବର୍ଗୀର ପଞ୍ଚାଥ କତ୍ତବାନି ?

ଏ ଯାଏ ଆମେ ଥାକ ଆମାଦେଇ ଗାବେନଧାର ମୁଣ୍ଡ
ପିଲ୍ଲେ। ଆଶିର ଦ୍ୱାରା ସାନ୍ତାଯେର ଡିହିପାନ୍ଦିଙ୍ଗୀ

କିନ୍ତୁ ଅପାରେଶନ ବର୍ଣ୍ଣାର ପ୍ରତ୍ୟାମନ କୁରିବାରେ ଉତ୍ସାହିତାରେ
କହତାଏ ଏହି ପ୍ରଥମ ଉତ୍ସାହର
ପ୍ରଧାନ ମନ୍ଦୀର ହିନ୍ଦୁ, ଅପାରେଶନ
ବର୍ଣ୍ଣା ଗାଁ ଦିଲ୍ଲୀ ଏହି ମନ୍ଦୀରେ
ରାଜ୍ୟ ଅବେଳା କିନ୍ତୁ ଛିଲ୍ଲିଲ
(ବେମ, ଉଚ୍ଚ ଫଳମୌଳିନ ଶୀଘ୍ର ବା
ମେତର ଆସାର) ଏକାଟି ଉପାଯ
ପ୍ରତିବର୍ଷୀ ଘୋରାନ୍ତି ଅପରେଶନ
ମନ୍ଦୀର ତୁଳନା, ଯେବେଳେ ଏ ମନ୍ଦୀରର
ସଂଖ୍ୟା ହୁଏମିଳି ବାଂଗଦେଶ ଓ
ପଞ୍ଚମିତର ଆବଶ୍ୟକତା
ଅନୁଭବ, କୃଧିମ୍ବୁଦ୍ଧି ବା
କୃଧିମ୍ବୁଦ୍ଧି ଦିଲ୍ଲୀ ଦିଲ୍ଲୀ
ଅନେକଟାଇ ଏକ ରକମ ଆମେହି
ବସେଇ, ଆମୋଡ଼ା ସମ୍ମାନିମାର
ମଧ୍ୟେ (୧୯୭୫-୧୯୭୬) ପୁଣି
ଅନୁଭବ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟରେ
ପିଲାଗ୍ରମ୍ ପାଇଁ ପାଇଁ

প্রতিমন্তবকে বৃক্ষির হার ২০ শতাংশ মাত্রা করিব।
 (প্রতিমন্তবকে বৃক্ষি হার ৪৮%, প্রতিমন্তবকে ৬৮%),
 এই গাঙ্গের মেটি প্রতিয়া এক-তৃতীয়াংশের মতো।) প্
 রম্ভ লাংগানদেশে পোলো চার্চের হার ও সরকারী
 দেউচের প্রসার চুলনায় বেশি হয়েছে, সুজু বিপ্রবেণের
 প্রভাবও প্রতিমন্তবকে তুলনায় ক্ষেত্র বৃদ্ধি করে নয়। এই
 অবস্থাটি প্রমাণিত হয় এ যে প্রতিমন্তবকে
 ডেডস্পেস নির্মাণে বৃক্ষির এই পার্থক্য অপ্পারেন্স বর্ণনা
 করেন। কিন্তু বৃগু, বৃক্ষি বস্তুর বা পক্ষাঘাতি রাঙ্গের
 দ্বারা, এই সব প্রক্রিয়ার নেতৃত্ব বাদ দিলে আর এক
 বৈধ প্রতিমন্তবকের 'অতিরিক্ত' উৎপাদনশীলতা;
 আর করা যাব পরিসংখ্যানের অতিরিক্ত।

ପ୍ରକାଶ ଗାନ୍ଧାରି ହୁଣ, ପଞ୍ଚମବୟକେ ଜେଲାଭିଦିକ
ପରିଷଂଘାନେ ଯେବୋ ଯାଇଛୁ, ନାନା ବିଷୟରେ ଅଭାଗ ପାଇଁ
ଲେଖ ଦେଇ ଯେ ଜେଲାଯେ ସମ୍ମାନ ଫେର୍ରାଡ଼ିଂ-ଏର ହାର ଦେଇଥିଲା,
୧୯୫୨ ମେ ତାହା ଜେଲା ଉତ୍ସାହମନ୍ଦିରକୁ ହାରାଇ ଦେଇଥିଲା;
ପରିଷଂଘକେ ଧୂ-ଟାଙ୍ଗେର ଉତ୍ସାହମନ୍ଦିରପତା ବିଷୟକ
ପରିଷଂଘାନ ଯତି ମନ ଜେଲାର ଏକହି ହାରେ ଆନ୍ତରାଜୀବିତ
ଦେଇ ଥାକେ, ତା ହଲେ ଏହି ବାଚା କରା ଯାଏ ନା । ପିତିଜୀ
ଜେଲାଯେ ଯତି ବିଭିନ୍ନ ମାଜାରାଏ ଆନ୍ତରାଜୀବି ବଢ଼େ ଥାକେ ତା
ଲାଲିଙ୍ଗ ଏହି ବାଚା କରା ଯାଏ ନା, କାରାଗା ତାର ସଙ୍ଗେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ

ବ୍ୟାଙ୍ଗ ବର୍ଷା କେବଳିତି ହାରେଣ ମନ୍ଦର୍କ ଥାବାରେ କେବେ ?
ନାହିଁ ଦିକ୍ ଥାକେ ବିଠାଇ କରେ ଆମାର ଅପାରେନ୍
ଏଇ ପ୍ରତାକ ଓ ପ୍ରୋକ୍ଷ ପ୍ରଭାବେର ପରିମାଳ ପ୍ରାଚି ବ୍ୟାଙ୍ଗ
ମଧ୍ୟେ ୧୦ ମତ୍ରାଙ୍କିମି ଅପାରେନ୍ ବର୍ଷା କୁଣ୍ଡ ହସାର
ମେ ଯେ ଜିମି ଭାଗାଚାରେ ଆଶ୍ରତ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ, ଜାତୀୟ
ପରମାଣୁଲାଭାବୁ ପ୍ରକିଳିତ ଅପାରେନ୍ ବର୍ଷାର ଗାୟ୍ୟ ପ୍ରଭାବ
୧୦ ଥେବେ ୩୦ ମତ୍ରାଙ୍କିମି ଭାଗାଚାରେ କାହାରେ
ପରମାଣୁଲାଭାବୁ କୁଣ୍ଡ କମ ହୃଦୟ ପାଇଁ କୁଣ୍ଡ କାହାରେ

ମେଣେ ଯେ ଶବ୍ଦରେଖା ସମେତ, ତାର ଫଳାକାଳେଖ ମାତ୍ର
ଆମାଦେଖ ଅନୁଭବକାରୀ ଫଳାକାଳ ସୁରକ୍ଷା ପୂର୍ଣ୍ଣୀୟ।

(৪) সম্বুদ্ধ প্রশ়িত পিলুরিত পান্দুমামুন' প্রচলন
দিয়ে পশ্চিমবঙ্গের পানাচারের উৎপাদনক্ষমতা পুনৰুজ্জীবন
পথে দুই-কৃষ্ণাঞ্চল বাস্তব। করা হোলেও বাইকটি
বাস্তবের আইনের খেলন যায়। আমাদের গবেষণায়, মেটি
দুইটির ৭-১০ শতাংশ অপ্রাপ্যেশন ঘৰ্য্যাল ফল তিনিটে
চিরকাল করেছে। বাইকটি হল অন্যান্য সরকারি মৌলিক
(প্রচারযোগী নাও, দুই বল্টে ইস্যান্ড) প্রভাব।

পরিসংখ্যানভিত্তিক আমদানির এই পরিবেশাধাৰ
টেকনুলজি কোম্পানিৰ পৰিসংখ্যানভিত্তিক
পুনৰুৎপন্ন উৎপাদনৰ উৎপাদনৰ মুক্তিপথৰ
পুনৰুৎপন্ন উৎপাদনৰ মুক্তিপথৰ অধিকারী। অগ্ৰণী
পুনৰুৎপন্ন উৎপাদনৰ মুক্তিপথৰ অধিকারীৰ
ইচ্ছামুক্তিপথৰ মোনিটোরিং অধ্যনাৰ নেই।—দুই ই কৃষি
বাজেটে পুনৰুৎপন্ন উৎপাদনৰ মুক্তিপথৰ বিচাৰ নহয়।

३५

୧. ଅନ୍ତିର୍ଦ୍ଦେଶ ଡି ବାବାର୍ଜି, ପଲ ଗାଉଲାର ଓ
ମୈତ୍ରୀଶ ସଟକ (୧୯୯୮), ଏମଦା/ଯାନ୍‌ମେନ୍‌ ଆବ୍ଦ
ଏକିଶିଥୋଳ୍‌ ଦି ଇକ୍କଥିର ଅବ ଆପାରାଟିଭାନ ତିବିମ୍‌
ମାନାଚୁର୍ଚୁଲେଟ୍ ଫେସିଟିଜ୍ ଅବ ଟେଲିଭିଜନ୍‌ (ଏମ ଆଇ
ଟ୍) ଓହାଙ୍କି ପ୍ରେସର ୧୯-୧୨।

২. অভিজ্ঞান সেন ও রবীনা দেনগুপ্ত (১৯৯৫), ৮৮
বিশেষ গ্রোপ টিন প্রতিকালজগাবণ আভিজ্ঞান টিন ইমান
কিংয়া উইথ স্পেশাল বেফারেল টু প্রেসেট প্রেস।
প্রকাশার মেস্টার ফর স্টাডিজ টিন স্পেশাল
বায়েলেস-এ 'প্রচ্ছিমবঙ্গ ও বাংলাদেশ কৃষি উৎপাদন
এবং কৃষি কাঠামো' ম্পুক্তি প্রক্রিয়াল প্রচ্ছিম
দেশগুপ্ত।

୩. ଏଟିଟ ଲାଗ୍ଜି-ନାମାଳ ଓ ସେ ତାରୀ (୧୯୭୫),
ପ୍ରକାଶିତ ଏକଟିଟିକ ପ୍ରାଥମିକ ମୋଟ ଦେଖିବାରେ ଆମିକିମାତ୍ରାଙ୍କ ଅନୁଭବିତ ଆହୁତି ଏକଟିକାଳ ଉତ୍ସବରେ (ଇନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ସବ),
୪. ମୁଣ୍ଡ

୩ କମ ହୋରିସ (୧୯୯୩), ଦେଖାଇ କିମ୍ ଶାଖା/୨୯
୪ ଫ୍ରାନ୍କ ଓ ଫ୍ରେଂଟ ଏକ୍ସଲ୍ ପି ଡି ଜୁଲିଆ, ୧୨ ଜାନ୍ମ।

୧୯. କେନ୍ଦ୍ର ବ୍ୟାପକ (୧୯୮୭), ଆମ୍ବାତିକାଳ ଉପରୀତ
ବେଶ୍‌ମୁଦ୍ରା ଉପରୀତିକୁ କରିବାକୁ ପାଇଁ କରିଲାମୁଣ୍ଡର
କରିଲାମୁଣ୍ଡରାଳ ହେଉଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ କରିଲାମୁଣ୍ଡର
ମୁଣ୍ଡରାଳ ହେଉଥିଲା ।

୬. ଅଶ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣ (୧୯୭୬), ଫେଲେକ୍ସନମ ଟ୍ରେନିଂ
କେଟେ ଥାଏ ଧ୍ୟାନ ଧ୍ୟାନ ଅବ ଏକ୍ସାରିପ୍ସନ୍‌ଗାଲ୍ ଟ୍ରେନିଂ
ଏଲିଙ୍ଗ୍‌ସ ଅବ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ହେଡ଼ୋ ଆମ୍ବାନ ଏକ୍ସାରିପ୍ସନ୍
ଏ ଡାକ୍ତର ଟ୍ରେନିଂ ଇ ପି ଭାର୍ତ୍ତୁ, ୧୧ ନ ୧୫
ପିଲାଦାଫା।

१०. विकास राघवान (२९७९), आप्पा/ग्राम विषय
स्टडी सोशल मार्केटिंग: एस सोशल अन सोशल
जाकर्निंग इन ट्रिब्लेजेस अण शुभेतते विश्वन.
१५५५५। इन्हींना गांधी इन्हींनीटिउन्ड अन
१३८पर्मेन्ट आप्पा ग्रामाच (आप्पा अन आप्पा ६ आप्पा).

ଶକ୍ତିକାରୀ ନୌମିକ (୧୯୯୩), ପାଇଁ ଏହାକୁ ଆମେ ଅଭିଭାବିତ ଆଶାଧିତ ରୀତରେ ଦେଖିଲାମୁଁ ଯେ ଏହାକି ଏହା ଦେଖିଲାମୁଁ ।

ପାଞ୍ଚମୀ ବସୁ (୨୫୦୯), ପରିଷ୍ଵେତା କୁଶର
ଲାଲ୍ / ପ୍ରତ୍ୟୋଗ ହେତୁରେ, କେବଳ ହେତୁରେ / ଅଭିନନ୍ଦଜାଣ
୧୪ ମାଟି।

୧୦. ଏକାଶ ଜଗତର ଓ ସୁମୂଳ ନିମ୍ନଲିଖି (୧୯୫୯),
ପଞ୍ଚାଶାଲାନ ପେଟ୍‌ଆକ୍ ଏବଂ ଟ୍ରେସର ହିଁ
ବିନ୍‌ରିକ୍ଟି କିମ୍ବା ଏଫ୍‌ପୀ୧୦ ପ୍ରେସ୍‌ର ବିନ୍‌ରାଖିଲୁ
ରିନ୍-କୋଷାଇଟ ଓ ଏବଂ ବୋପ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ଆପଣଙ୍କ

୨୧ (ମେଜ) ସଂକଳନେ ଅନୁଷ୍ଠାନ।

ପାଞ୍ଚାଶ୍ୟ ରାଜ୍ୟମେଟ୍ସ ଇମାରିଟିଟ ଅଥ
ଲାଇଭିଟେ ଏବଂ ଶ୍ରୀମତ୍ତା ଶିଖାଶ୍ୟ ଏକାଧିକାରୀଙ୍କ
ପାଞ୍ଚାଶ୍ୟ ରାଜ୍ୟମେଟ୍ସ ଇମାରିଟିଟ

ପାଦାର୍ଥ ଯାତ୍ରାକୁ ଦେଖିଲୁ ହମାରିଟିଟି ଅବଶ୍ୟକ ହେବାକୁ ଏକ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଲାମୁଣ୍ଡିଲୁ